

การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาโดยการใช้ภาวะผู้นำครู :
กรณีโรงเรียนบ้านดงชมภู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ

Desirable Characteristics Development of Primary School Students through Teacher
Leadership: A Case of Bandongchomphu School, Bungkhan Primary Educational Service
Area Office

ศรีอุษา กมลธรรมรักษาวัฒนา สุวรรณไตรย์ สำราญ กำจัดภัย และสุรัตน์ ดวงชาตม

Sriusa Kamonthammaruk Watana Suwanatrai Samran Gumjudpai and Surat Duangchatom

สาขาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จังหวัดสกลนคร 47000

Leadership in Educational Administration, Sakon Nakhon Rajabhat University, Sakon Nakhon, Thailand, 47000

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำครูที่ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษา 2) ศึกษาปัญหาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านดงชมภู 3) พัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาโดยการใช้ภาวะผู้นำครู 4) ศึกษาผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาตามแนวทางพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยการใช้ภาวะผู้นำครู และผลการเรียนรู้จากการกระทำที่เกิดขึ้นทั้งในระดับตัวบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กร วิธีดำเนินการวิจัยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2 วนรอบ ผู้ร่วมวิจัยคือคณะครูโรงเรียนบ้านดงชมภู จำนวน 9 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 28 คน และ กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา ประกอบด้วย นักเรียนประถมศึกษาโรงเรียน บ้านดงชมภู จำนวน 135 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำครูในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านดงชมภู มี 5 องค์ประกอบ คือ 1) การให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกับครูคนอื่น 2) การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน 3) การมีความเชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอน 4) การได้รับการยอมรับและเชื่อถือจากเพื่อนครู และ 5) การพัฒนาตนเองให้เกิดการเรียนรู้ ปัญหาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านดงชมภู ประกอบด้วยปัญหาสำคัญคือ 1) นักเรียนขาดความเอาใจใส่และขาดความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย 2) นักเรียนบางคนยังเห็นแก่ตัว ครูต้องคอยเตือนสติ หรือต้องใช้รางวัลเป็นสิ่งเร้าให้กระทำจิตสาธารณะ และ 3) การใช้ภาษาไทยและเลขไทยในการสื่อสารที่ถูกต้องเหมาะสมมีน้อยลง ส่วนทางเลือกเพื่อแก้ปัญหาใช้กิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของโรงเรียนบ้านดงชมภู ประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญ คือ 1) สร้างวินัยใฝ่คุณธรรม 2) นิทานนี้เพื่อน้อง และ 3) รักเรารักประเทศไทย ผลจากการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาโดยการใช้ภาวะผู้นำครู ส่งผลให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับดีมากทุกข้อ ผลการเรียนรู้จากการกระทำหรือการปฏิบัติจริงในกิจกรรมนี้พบว่าได้เกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กร

นอกจากนี้ยังเกิดความรู้ใหม่ในขั้นตอนการปฏิบัติที่เป็นความรู้จากการจัดกระทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย 3 ข้อ คือ 1) การทำงานร่วมกันโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) 2) การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษา โดยการจัดทำโครงการและกิจกรรม และ 3) การใช้ภาวะผู้นำครูในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน

คำสำคัญ: การพัฒนา, คุณลักษณะอันพึงประสงค์, นักเรียนประถมศึกษา, ภาวะผู้นำครู

Abstract

The purposes of the research were to: 1) examine components of teacher leadership for developing desirable characteristics of primary school students, 2) investigate the problems of desirable characteristics of students at Bandongchomphu School, 3) study the development of primary school students' desirable characteristics through the application of teacher leadership, 4) examine the effects after the implementation of the developed model, and the action taken whether promoting learning at individual, personnel or organizational level. The Participatory action research was divided into two cycles: The samples were 9 teachers, 28 informants, and a target group of 135 primary school students. The research instruments were an interview form, an observation form, and an assessment form of desirable characteristics.

The findings revealed that the five components of teacher leadership to improve desirable characteristics of students at Bandongchomphu School involved teachers' collaboration, students' learning enhancement, instructional expertise, trust among colleagues, and self-development. The major problem concerning desirable characteristics of students at Bandongchomphu School was the students' inattention and responsibility towards assigned tasks. In addition, teaches still gave advice to help students stop being selfish and offered tokens to lessen some students' selfish behaviors. The improper use of Thai language and numbers for communication was also found. The alternative activities were established to solve the problems involved Discipline and Moral Creation, Storytelling for Younger Children, and Our Beloved Thai Culture. After the intervention, the level of students' desirable characteristics was at a very good level. The participants had learnt from practicing in an actual setting at individual, personnel, and organizational level.

In addition, new knowledge was found at an action stage which derived from the cooperation between a researcher and co-researchers as follows: 1) Learning to work together through the Participatory Action Research, 2) Desirable characteristics improvement through project and activities, and 3) Using teacher leadership for developing students' desirable characteristics.

Keywords: Development, Desirable Characteristics, Primary School Students, Teacher Leadership

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนนั้น ครูถือเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการปลูกฝัง ครั้งนี้ในการเรียนการสอน ครูผู้สอนคือบุคคลที่จะสั่งสอนให้ผู้เรียนเกิดความรู้ เจตคติในเรื่องต่างๆ การที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต้องอาศัยครูโดยผลงานวิจัยของ [3], [12] พบว่า การที่นักเรียนเกิดการหย่อนยานด้านวินัย เพราะขาดการเอาใจใส่จากครู โดยครูไม่มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ควรมีการนิเทศติดตามเพื่อทำให้ครูมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการปฏิบัติหน้าที่ และมีความตั้งใจในการเสริมสร้างวินัยนักเรียนมากขึ้น การจะเสริมสร้างและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดแก่ผู้เรียนจะต้องมีการนิเทศติดตาม ฝึกอบรม จัดกิจกรรม และมีการตั้งเงื่อนไขการให้รางวัล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ [6], [8], [24], [23], [17] ได้ศึกษาความรับผิดชอบตามที่เข้าใจของผู้ที่จะเป็นครู เพื่อพัฒนาจริยธรรมนักเรียนของตน ก็พบว่า ครูจะต้องรับผิดชอบต่อในการเป็นผู้นำทางจริยธรรมและเป็นตัวแทนการให้จริยธรรมด้วย ดังนั้นการที่จะสอนใ้มน้ำใจจิตใจให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อและปฏิบัติตามนั้นครูผู้สอนจะต้องเกิดภาวะผู้นำขึ้นมาก่อน เพราะภาวะผู้นำคือความสามารถ หรือคุณสมบัติของบุคคลในการที่จะชักจูงแนะแนว หรือนำทางพฤติกรรมเพื่อให้บุคคลอื่นๆ ที่อยู่ในกลุ่มหรือองค์กร ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ไปสู่ผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายที่ตั้งมาของกลุ่มร่วมกัน และบทบาทหน้าที่หลักที่สำคัญอีกอย่างของครู คือการมีหน้าที่ต้องพัฒนาคน พัฒนาความคิด พัฒนาความรู้ และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้เรียน เพราะครูคือผู้บอก ผู้สอน ผู้แนะนำ และเป็นผู้ให้ความรู้กับนักเรียน ถ้าครูเกิดภาวะผู้นำครู คือ เกิดลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงออกมา เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลก่อให้เกิดพลังแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืนแล้ว จะสามารถใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่นั้นสอนนักเรียนให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีกว่าเดิม ดังนั้นถ้าครูเกิดภาวะผู้นำแล้วจะสามารถพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากขึ้นกว่าเดิม นักเรียน

ซึ่งเป็นผลลัพธ์ของครูก็จะได้รับการส่งเสริมและปลูกฝังให้เกิดจิตสำนึกที่ดีด้วย ดังนั้นถ้าเราพัฒนาให้ครูเกิดภาวะผู้นำแล้วจะทำให้ครูที่ได้รับการพัฒนานำความรู้ความสามารถไปถ่ายทอด บอก และสอนนักเรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ [5], [10] ที่ว่า ผู้นำที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต้องเป็นบุคคลที่มีจริยธรรม และปฏิบัติตนเป็นต้นแบบที่ดี ส่วนงานวิจัยของ [22], [19] เห็นว่า ควรมีการพูดคุยเพื่อแก้ไขพฤติกรรมของผู้เรียน ดังนั้นถ้าครูเกิดภาวะผู้นำแล้วจะช่วยพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้

โรงเรียนบ้านดงชมพู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลาง ที่ตั้งอยู่อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬ ได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า โรงเรียนมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายรูปแบบ มีสื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้ผู้เรียนมีความรู้ด้านทักษะภาษาไทย คณิตศาสตร์ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีพละนาถมายที่สมบูรณ์มีความรู้คู่คุณธรรม ห่างไกลยาเสพติด สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคม อย่างมีความสุข แต่จากการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานในภาพรวมของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีของสถานศึกษา (SAR) ประจำปีการศึกษา 2555 พบว่า ผู้เรียนยังไม่บรรลุผลตามเกณฑ์ที่คาดหวังของมาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียนทั้ง 8 มาตรฐาน อีกทั้งจากผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสองที่ผ่านมา ได้มีข้อเสนอแนะในจุดที่ควรพัฒนาว่า โรงเรียนควรจัดให้มีการบริหารโดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมทั้งผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรท้องถิ่น หน่วยงานเอกชนต่างๆ บุคลากรควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและผู้เรียนควรได้รับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม [14] ส่วนกลยุทธ์การจัดการศึกษาของโรงเรียนนั้น ได้มีการศึกษาวิเคราะห์สถานภาพของสถานศึกษาทั้งภายในและภายนอก พบว่า สถานภาพของโรงเรียนมีสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นอุปสรรคมากกว่าโอกาส ดังนั้นจึงมี

สถานภาพโดยสรุปโน้มเอียงไปที่ตำแหน่ง ไม่เอื้อแต่แข็ง โดยปัญหาที่สำคัญของโรงเรียนอีกประการหนึ่งคือนักเรียนส่วนใหญ่ขาดวินัยในตนเอง ไม่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ครบตามที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด ไม่มีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม และครูก็ยังไม่มีการนำมากพอที่จะช่วยแก้ปัญหาเหล่านี้ ด้วยเหตุนี้ทางโรงเรียนจึงได้มีการประมวลผลสรุปกลยุทธ์ในการจัดการศึกษา เพื่อมุ่งยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม นำความรู้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ

จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษา โดยการนำภาวะผู้นำครู ใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่โรงเรียนบ้านดงชมพู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ครูในโรงเรียนเกิดภาวะผู้นำ และพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำครูที่ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษา
2. เพื่อศึกษาปัญหาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านดงชมพู
3. เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยการใช้ภาวะผู้นำครู
4. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาตามแนวทางพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยการใช้ภาวะผู้นำครู และผลการเรียนรู้จากการกระทำที่เกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มผู้ร่วมวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้วิจัย ซึ่งเป็น

ครูโรงเรียนบ้านดงชมพู ผู้ร่วมวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน 1 คน และ ครูผู้สอนระดับประถมศึกษา 8 คน และกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาประกอบด้วยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 โรงเรียนบ้านดงชมพู จำนวน 135 คน

2. รูปแบบการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยใช้ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ตามแนวคิดของ [20] ซึ่งได้อธิบายไว้ว่า การวิจัยปฏิบัติการเหมือนกับการดำเนินงานในลักษณะของการหมุนรอบตัว เจาะลึกเข้าไปแบบเกลียวสวน โดยในแต่ละรอบประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การปฏิบัติการ (Action) การสังเกตการณ์ (Observation) การสะท้อนกลับ (Reflection) ผลการปฏิบัติการดำเนินงานตามวงจรการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมครั้งนี้ ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้กำหนดการดำเนินการปฏิบัติไว้ 2 วงรอบ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์ 2) แบบสังเกตพฤติกรรม และ 3) แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. นำแบบสัมภาษณ์ ไปสัมภาษณ์กับผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุของปัญหา และแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว
2. ผู้วิจัยและผู้ร่วมนำแบบสังเกตพฤติกรรมไปใช้สังเกตพฤติกรรมนักเรียนก่อน ระหว่าง และหลังการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
3. นำแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านดงชมพู ไปใช้ประเมินโดยผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ ใช้วิธีการตีความสร้างข้อสรุปโดยใช้หลักตรรกวิทยาเชิงอุปนัย (Induction) ตามรูปแบบ ความหมายความสัมพันธ์ และผลกระทบของปรากฏการณ์ที่รับรู้และที่เกิดขึ้น รวมถึง

การวิเคราะห์โดยใช้ประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ถือว่าเป็น เครื่องมือสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ด้วย 2) ข้อมูลเชิง ปริมาณจากแบบประเมิน ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติ ภาควรราย (Descriptive Statistics) เช่น การหาค่า ความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามลักษณะของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล และองค์ประกอบ ที่ศึกษา

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ประถมศึกษาโดยใช้ภาวะผู้นำครูของโรงเรียนบ้านดงชมพู จากผลการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาโดยใช้ภาวะผู้นำ ครู โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.48) โดยสรุปได้ดังนี้

1.1 องค์ประกอบที่เหมาะสมกับการพัฒนา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษา โดยการใช้ภาวะผู้นำครู ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกับครูคนอื่น 2) การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน 3) การมีความ เชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอน 4) การได้รับการยอมรับ และเชื่อถือจากเพื่อนครู และ 5) การมีการพัฒนาตนเอง ให้เกิดการเรียนรู้

1.2 ปัญหาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ นักเรียนโรงเรียนบ้านดงชมพูมีปัญหาสำคัญ อาทิเช่น 1) นักเรียนส่วนหนึ่งไม่เข้าร่วมกิจกรรมที่สร้างความ สามัคคีปรองดองที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และ สังคม 2) นักเรียนส่วนมากเห็นแก่ตัว ขอบหวังผล ตอบแทน 3) นักเรียนขาดวินัยต่อตนเอง เช่น ไม่สนใจ เรียน, แต่งกายไม่เรียบร้อย, ขัดต่อวินัยนักเรียน 4) บางท่านยังไม่ให้ความจริงจังเรื่องวินัยนักเรียนเท่าที่ควร 5) นักเรียนใช้ทรัพย์สินของตนเอง และส่วนรวม อย่างฟุ่มเฟือย 6) นักเรียนขาดความเอาใจใส่และขาด ความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย 7) ขาดการนำ ภูมิปัญญาไทยมาใช้ให้เหมาะสมกับวิถีชีวิต และขาด การสืบทอดภูมิปัญญาไทย และ 8) นักเรียนบางคน

ยังเห็นแก่ตัว ครูต้องคอยเตือนสติ หรือต้องใช้รางวัลเป็น สิ่งเร้าใจให้กระทำจิตสาธารณะ เป็นต้น

1.3 ทางเลือกการพัฒนาคุณลักษณะอัน พึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาโดยใช้ภาวะ ผู้นำครู ของโรงเรียนบ้านดงชมพู ประกอบด้วยกิจกรรม ที่ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ อาทิเช่น 1) 1) กิจกรรมวิถีพุทธโรงเรียนเรา 2) กิจกรรมของหายได้ คืน 3) กิจกรรมสร้างวินัยใฝ่คุณธรรม 4) กิจกรรมสร้าง นิสัย ใฝ่เรียนรู้ เปิดประตูเข้าห้องสมุด 5) กิจกรรมรู้จ่าย จ่ายคล่อง 6) กิจกรรมแต่มนี้มีที่มา 7) กิจกรรมรักเรารัก ไทย และ 8) กิจกรรมเรารักโรงเรียน เป็นต้น

1.4 ผลจากการพัฒนาคุณลักษณะอัน พึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาโดยใช้ภาวะ ผู้นำครู ส่งผลให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ อยู่ในระดับดีมากทุกข้อ ผลการเรียนรู้จากการกระทำหรือ การปฏิบัติจริงในกิจกรรมนี้พบว่าได้เกิดขึ้นทั้งในระดับ บุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กร

2. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ สรุปพบประเด็นการอภิปราย ดังนี้

2.1 องค์ประกอบที่เหมาะสมกับการพัฒนา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาโดย การใช้ภาวะผู้นำครู ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกับครูคนอื่น 2) การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน 3) การมีความ เชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอน 4) การได้รับการยอมรับ และเชื่อถือจากเพื่อนครู และ 5) การมีการพัฒนาตนเอง ให้เกิดการเรียนรู้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูจำเป็นต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอในทุกๆ ด้าน และครูต้อง เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป เพราะครูคือแม่พิมพ์ของศิษย์ ดังนั้น ครูจึงต้องเชี่ยวชาญในการสอน ช่วยส่งเสริม การเรียนรู้ของนักเรียนในทุกด้าน มีการพัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่องอยู่เสมอเพื่อแสวงหาความรู้เพิ่มเติม รู้จักปรับเปลี่ยนวิธีการคิด และวิธีการสอนให้ดีขึ้น มีการให้ความร่วมมือ รู้จักช่วยเหลือและเป็นที่ยอมรับ ระหว่างเพื่อนครูด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับ [13] ที่ได้ กล่าวถึงภาวะผู้นำของครูว่าประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

1) มีวุฒิภาวะความเป็นผู้ใหญ่ที่เหมาะสมกับความเป็นครู (Adult Development) 2) มีการสนทนาอย่างสร้างสรรค์ (Dialogue) 3) เป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง (Change Agency) 4) มีการปฏิบัติงานอย่างไตร่ตรอง (Reflective Practice) 5) การมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน (Concern for Improving Pupil Achievement) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ [16] ที่กล่าวถึงองค์ประกอบภาวะผู้นำครู 4 องค์ประกอบ ได้แก่ มีการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู เป็นแบบอย่างทางการสอน มีส่วนร่วมในการพัฒนา เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และ [16] ที่ระบุถึงลักษณะและภาระหน้าที่ของครูที่มีภาวะผู้นำว่าประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ การแลกเปลี่ยนความรู้ที่เกิดในห้องเรียนและแลกเปลี่ยนทักษะของตนเองกับผู้อื่น เป็นผู้ที่มีหมั่นฝึกฝนตนเองอยู่เสมอและเป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษากับครูใหม่ การเป็นแบบอย่างในการผสมผสานความร่วมมือ ดูแลเอาใจใส่นักเรียนของตน และเข้าใจความขัดแย้งอันมักจะเกิดขึ้นกับภารกิจของโรงเรียน

2.2 ปัญหาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านดงชมพูมีปัญหา 29 ปัญหา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ปัญหาที่พบอาจเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวนักเรียน ทั้งทางบ้านและทางโรงเรียนส่งผลให้เกิดปัญหาดังกล่าวขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ [14], [7], [11], [18] ที่กล่าวว่า นักเรียนยังขาดคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งด้านความรับผิดชอบ ระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต กตัญญูต่อบุคคล ความประหยัด และอีกมากมาย ดังจะเห็นได้จากปัญหาเล็กน้อย เช่น การขาดความรับผิดชอบ มารยาททางสังคม การแต่งกายที่ไม่เหมาะสม หรือการตกเป็นทาสวัตถุนิยม เป็นต้น และรายงานการวิจัยของ [2] พบว่า สังคมไทยกำลังประสบปัญหาความเสื่อมโทรมด้านคุณธรรมจริยธรรมในเด็กและเยาวชน ซึ่งอาจสร้างวิกฤตให้แก่สังคมไทยได้ในอนาคต

2.3 ทางเลือกการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาโดยใช้ภาวะผู้นำครู ของโรงเรียนบ้านดงชมพู ประกอบด้วยกิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จำนวน 26 กิจกรรม ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าการพัฒนาคุณลักษณะ

อันพึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาโดยใช้ภาวะผู้นำครูจำเป็นต้องใช้กิจกรรมที่หลากหลายมาช่วยกันพัฒนาเพราะบางกิจกรรมอาจทำให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์หลายข้อหรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์บางข้ออาจเกิดจากการใช้หลายกิจกรรมในการพัฒนาดังนั้นจึงควรเลือกใช้กิจกรรมให้เหมาะสมกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ [15] ที่ได้แนะนำแนวปฏิบัติในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไว้ว่า การดำเนินการพัฒนามีดังต่อไปนี้ เช่น บูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ จัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยสอดแทรกในกิจกรรมประจำวัน

2.4 ผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาโดยใช้ภาวะผู้นำครู และผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในระดับบุคคล ระดับกลุ่มบุคคล และระดับองค์กร ปรากฏผลดังนี้

2.4.1 ผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนบ้านดงชมพูโดยใช้ภาวะผู้นำครู ปรากฏผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาอยู่ในระดับดีมาก โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับดีมาก ทุกข้อ ซึ่งการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาโดยใช้ภาวะผู้นำครูของโรงเรียนบ้านดงชมพู ประสบผลสำเร็จได้เป็นอย่างดีอาจเป็นเพราะว่า ครูทุกคนให้ความร่วมมือในการพัฒนาตนเองเพื่อให้เกิดภาวะผู้นำครู และคณะครูได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการร่วมกันตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติกิจกรรม ตลอดจนการวัดและประเมินผลกิจกรรมต่างๆ ส่งผลให้ครูเข้าใจกระบวนการทำงานวิจัย ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เกิดความตระหนักในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโดยใช้ภาวะผู้นำครู และเกิดความภาคภูมิใจร่วมกันในผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนของตน จนทำให้ผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาโดย

การใช้ภาวะผู้นำครูของโรงเรียนบ้านดงชมภูอยู่ในระดับดีมากทุกข้อ และประเด็นที่นำมาอภิปรายอีกประเด็นคือ

2.4.2 ผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการกระทำ พบว่า เกิดขึ้นทั้งใน 1) ระดับบุคคล ประกอบด้วย นักเรียน ครู และผู้อำนวยการโรงเรียน 2) ระดับกลุ่มบุคคล ประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา คณะครู และ คณะผู้ปกครอง 3) ระดับองค์กร ประกอบด้วย โรงเรียนบ้านดงชมภู ซึ่งสอดคล้องกับ [9] ได้ให้ทัศนะไว้ว่า การเรียนรู้จากการกระทำในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการเรียนรู้ที่อาจจะเกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่ม หรือระดับหน่วยงาน เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน หรือจากการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ร่วมวิจัย และกับบุคคลอื่นๆที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องจากผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นทั้งหมดนี้ เห็นได้ว่า นักเรียน คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา และคณะผู้ปกครอง ต่างมีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับดีมากกันทุกคน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ากิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาช่วยส่งเสริมและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่ต้องการ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า ภาวะผู้นำครูในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของโรงเรียนบ้านดงชมภู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บึงกาฬ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ หากได้รับการพัฒนาอย่างน้อย 5 องค์ประกอบนี้ก็สามารถพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในโรงเรียนได้

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า ทางเลือกในการใช้กิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของโรงเรียนบ้านดงชมภู ประกอบด้วย 26 กิจกรรม จึงควรนำไปเป็นแบบอย่างในการพัฒนาและควรพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อส่งต่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโดยใช้ภาวะผู้นำครูอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำครู เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนที่ใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

2.2 ควรมีการติดตามผลการพัฒนาหน่วยงาน หรือองค์กรที่เคยผ่านการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในลักษณะเดียวกันกับการพัฒนาในครั้งนี้ เพื่อทราบเกี่ยวกับภาวะผู้นำครูในระดับบุคคล ในระดับสายชั้น และระดับโรงเรียนว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด และเปลี่ยนแปลงอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- [1] กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย; 2551
- [2] เกียรติศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. หลังกำแพงฮาร์วาร์ด: การเรียนรู้ความเป็นเลิศทางปัญญา. กรุงเทพฯ: ชัด เซสมีเดีย; 2550.
- [3] นพรัตน์ ชัยเรือง. พหุระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนต้นแบบวิถีพุทธ สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา; 2551.
- [4] ประยูร พรหมสูตร. การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านป่าไผ่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต1. หนองคาย: สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาหนองคาย เขต 1; 2550.
- [5] ปิลาญ ปฎิพิมพาคม. รูปแบบภาวะผู้นำและ ประสิทธิภาพของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน(ดุษฎีนิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร; 2550

- [6] พรสันต์ เลิศวิทยาวินวัฒน์. รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา; 2550.
- [7] รัชนี ยมศรีเคน. การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนอนุบาลกันทรวิชัยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 (ปริญญาานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม; 2551.
- [8] ลิขนะ พงศาปาน. การพัฒนากิจกรรมเสริมหลักสูตรคริสต์จริยธรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนศรีธรรมราชศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ; 2550.
- [9] วิโรจน์ สารรัตน์. การวิจัยทางการบริหารการศึกษา: แนวคิดและกรณีศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อักษรวิพัฒน์; 2554.
- [10] วรณีย์ อึ้งสิทธิพูนพร. รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุขององค์ประกอบที่มีผลต่อภาวะผู้นำของคณบดีของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร; 2551.
- [11] สุขุม คำแหง. การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3กรณีศึกษา โรงเรียนมกุฏเมืองราชวิทยาลัย จังหวัดระยอง (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา; 2553.
- [12] สิทธิศักดิ์ ชำปฏี. การพัฒนาระบบการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาวิทยาลัยการอาชีพขอนแก่น (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2551.
- [13] สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี; 2554.
- [14] สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. รายงานการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนบ้านดงชมพู ตำบลโพธิ์หมากแข้ง อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดหนองคายสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต3. กรุงเทพฯ: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา; 2553.
- [15] สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. แนวทางการพัฒนา การวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ; 2552.
- [16] อภารัตน์ ราชพัฒน์. การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2554.
- [17] Henson, R. K. "Perceived Responsibility of prospective Teachers for the Moral Development of their students" Dissertation Abstracts International. 2000; 25(8): 131-A.
- [18] Jean, W.T., & Mairead, M. Who I am and what I wan. Adolescents' self-definition and Struggles. 2001; 37(3): 378-389.
- [19] Kalykaki, N. "Greek and American Preschool Teachers Perception of Children's Misbehavior and the Discipline Strategies the Use in Greek and the United States", Masters Abstracts International. 2002; 40(2): 278.
- [20] Kemmis, S., & McTaggart, R. The Action Research Reader. Geelong, Victoria: Deakin University, Press; 1988.

- [21] Klingner, J. "The Identification of Student Discipline Problems Resulting in In-School and Out-School by Comparing Gender and Grade level of High School Students", *Dissertation Abstracts International*. 2004; 64(8): 2733-A.
- [22] Li, C.F. "The Use of Verbal Reprimands in Managing Common Misbehaviors of Male and Female Students in Primary Classroom", *Dissertation Abstracts International*. 2000; 61(1): 73.
- [23] Royal, J. K. "The Identification of Student Discipline Problems Resulting in In-School and Out-School by Comparing Gender and Grade level of High School Students", *Dissertation Abstracts International*. 2004; 64(8): 2733-A.
- [24] Zentner, Suzanne Mary. "The Relationship Between Student Discipline and Student Achievement :A Multi-linear Approach", *Dissertation Abstracts International*. 2002; 62(7): 2312-A.